

Innspill til Klimautvalget 2050

Kristiansand/ Oslo, 6. oktober 2022

Stiftelsen Miljøfyrtårn er en ikke-kommersiell ordning for tredjeparts miljøsertifisering i Norge. Ordningen skal bidra med positiv miljøeffekt gjennom konkrete tiltak i virksomhetene. 9000 virksomheter i privat og offentlig sektor er miljøfyrtårnsertifisert, hvorav nær halvparten er små og mellomstore bedrifter. Våre stiftere er LO, NHO, Virke, SMB Norge, KS, Innovasjon Norge og et antall kommuner og fylkeskommuner.

Miljøfyrtårn mener utvalget formidler alvoret og omfanget av den forestående omstillingen av samfunnet på en god måte. Vi støtter utvalgets sektorovergripende tilnærming og den grunnleggende anbefalingen om at omstilling til lavutslippssamfunnet må være en gjennomgripende målsetting i alle politikkområder. Hensynet til klima og miljø må blant annet ligge til grunn for all utforming av skatter, avgifter, støtteordninger og annet som har innflytelse på næringslivets økonomiske incentiver og kan sikre grønn konkurransekraft. En eller flere omforente, langsiktige «handlingsregler» er en interessant vei for å sikre at langsiktige mål prioriteres gjennom skiftende politiske lederskap, valgcykluser og akutte kriser. En fortsatt tett og forpliktende kobling til EUs klima- og miljøpolitikk vil også bidra til dette. (Spørsmål **8B, 10D**)

Vi har valgt å svare på enkelte av utvalgets konkrete spørsmål, og i tillegg dele refleksjoner om klimaomstillingen frem mot 2050 med et særlig fokus på grønn omstilling blant små og mellomstore bedrifter (SMBer). Innspillet omhandler spørsmål under utvalgets omtale av 1) ambisjon, 2) omstilling og 3) fotavtrykk. Svarene relaterer også til utvalgets omtale av 5) rettferdighet og 10) beslutningssystem.

1) Spørsmål 2B, 2C, 2D. Relatert til spørsmål 5A. Omstillingsvilje og -evne blant små og mellomstore bedrifter

Utvalget skriver godt om hvordan omstillingen krever vilje og evne, og spør blant annet om hvordan en kan skape omstillingsvilje i ulike grupper av samfunnet. (**2C**) Én gruppe der både vilje og evne til omstilling vil være avgjørende for å nå og bli i lavutslippssamfunnet, er de 98 prosentene av landets bedrifter som tilhører kategorien små og mellomstore bedrifter (SMBer). Over halvparten av alle ansatte i norsk næringsliv jobber i en SMB, og de står samlet for nær halvparten av den årlige verdiskapningen i landet.¹ Å legge til rette for grønn omstilling blant SMBene er helt nødvendig for utslippsreduksjonene i seg selv, men også for den sosiale bærekraften og rettferdigheten i omstillingen vi skal gjennom. (Relatert til spørsmål **5A**)

I delrapporten advarer utvalget mot å utsette omstillingen i Norge og dermed måtte gå inn i et brått skifte som kan bli svært kostbart for samfunnet. Utvalgets anbefaling om å starte tidlig og tenke langsiktig kan overføres fra makro-nivå til SMB-markedet. Vi hører flere si at de frykter et A-lag og et B-lag i den grønne omstillingen, der næringsaktører med økonomiske og menneskelige ressurser til den grønne omstillingen vil være de store vinnerne. Det er positivt og helt nødvendig at noen går foran. Spydspissenes innovasjon er en forutsetning for å nå klimamålene, og politikere og myndighetsapparatet trenger «A-laget» i næringslivet til å etterspørre reguleringer og incentiver. Men

¹ NyAnalyse og Footstep, 2021: *SMB-enes rolle i det grønne skiftet. Forprosjekt for Klima- og miljødepartementet.*

vi deler også bekymringen til de som frykter at «B-laget» vil kunne møte store problemer på mellomlang sikt. Dette er de næringslivsaktørene som ikke makter, ikke finner ressurser til eller ikke erkjenner at det er nødvendig å starte omstillingen i dag.

Miljøfyrtårn er blant de som frykter at SMBene i stor grad havner på B-laget som ikke evner å omstille seg i tide. De bedriftene som blir hengende etter, risikerer en brå og potensielt svært kostbar omveltning for eksempel når nye regelverk innføres, eller hvis det plutselig blir dyrt å fortsette med klima- og miljøskadelig adferd. Både regelverk og prising av skadelig adferd er nødvendig, men det er ikke utenkelig at en brå omstilling kan velte deler av SMB-markedet. Det er derfor viktig å legge særskilt til rette for en tidlig og gradvis omstilling også blant SMBer.

Oss bekjent er det lite forskning på hvordan SMBene som gruppe erkjenner omfanget av den nødvendige omstillingen og har begynt å forberede seg på denne. Det vi kjenner til viser at SMB-markedet i liten grad er forberedt. En rapport skrevet på oppdrag for Klima- og miljødepartementet om SMBenes rolle i det grønne skiftet, viser en vilje til omstilling blant bedriftsledere i de små bedriftene. Men undersøkelsen viser også at bedriftene ikke opplever grønn omstilling som et konkurransefortrinn, at de mangler kompetanse og har ikke ressurser til å sette i gang. 40 prosent av bedriftslederne som deltok i undersøkelsen mener grønn omstilling vil være meste en mulighet for bedriften de neste ti årene, men én av tre svarer at de tror grønn omstilling vil være uten betydning for bedriften de neste ti årene.²

På et overordnet nivå mener vi det er relevant for utvalget å framheve betydningen av en effektiv omstilling også blant de mindre bedriftene. De små og mellomstore bedriftene finnes i alle sektorer og alle bransjer. De inngår som leverandører til det offentlige og til de større selskapene. I den videre utformingen av klimapolitikken og i utformingen av klima- og miljøhensyn i næringspolitikk, skattepolitikk, samferdselspolitikk m.m., anbefaler vi et standard vurderingspunkt om hvordan politikken vil bidra til å støtte opp under grønn omstilling blant SMBene. Utvalget spør hvordan en kan fremme omstillingsvilje i næringslivet. Å synliggjøre muligheter for å skape lønnsomhet, også for de små og mellomstore bedriftene, er i hvert fall én del av svaret.

Hvordan fremme omstillingsevne i denne delen av næringslivet? I NyAnalyses undersøkelse, trekker bedriftsledere frem at de har behov for informasjon, økonomiske insentiver og tydelige reguleringer. Det er også stor etterspørsel etter standarder og praktiske verktøy, for eksempel for klimaregnskap og livsløpsanalyser som er tilpasset mindre virksomheter. Behovet for standarder fremmes av mindre bedrifter, men også av store bedrifter som har behov for pålitelig, standardisert miljøinformasjon fra sine mindre underleverandører. Et overordnet tiltak for å fremme næringslivets og særlig SMBers omstillingsevne, kan være å gjøre informasjon, verktøy og ressurser for grønn omstilling lettere tilgjengelig. Vi mener det vil være en god investering å la det offentlige ta et større ansvar for å forberede næringslivet på kommende krav og regelverk, gjøre standarder og praktiske verktøy som klimaregnskap og livssyklusanalyser tilgjengelig som et offentlig gode, og i større grad støtte små og store investeringer som er nødvendige på veien mot lavutslippssamfunnet.

² NyAnalyse og Footstep, 2021: *SMB-enes rolle i det grønne skiftet. Forprosjekt for Klima- og miljødepartementet.*

2) Spørsmål 3A, 3D og 3E

Klimaregnskap er en grunnplanke for å redusere forbruksrelaterte utslipp

Miljøfyrtårn støtter utvalgets fokus på forbruk og dets konklusjon om at vi må se vårt eget klimaavtrykk i et større perspektiv: Vi må ta ansvar også for utslipp vi forårsaker gjennom eksport og import. Sveriges modell med et eget mål for utslipp forårsaket andre steder er interessant. Kanskje bør det også stilles krav i hvert fall til større næringslivsaktører om tallfestede utslippsmål, inkludert indirekte utslipp, og konkrete tiltak for å redusere disse. **(3A)**

Utvalget spør hva slags politikk som er aktuell for å bidra til å redusere utslipp som skjer andre steder, men som er knyttet til Norge gjennom for eksempel forbruk eller eksport, **(3D)** og om vi har nok kunnskap om disse **(3E)**. En nødvendig grunnplanke for å tilegne oss kunnskap om og redusere utslippene vi forårsaker andre steder, er å begynne å måle. Lovpålagt rapportering på virksomhetens direkte og indirekte klimagassutslipp (scope 1-3) vil innføres for de største bedriftene i 2024. EU har signalisert at et forenklet klimagassutslipp vil bli obligatorisk for alle bedrifter fra 2026, med unntak av mikro-bedrifter med under tre eller fem ansatte. Miljøfyrtårn ønsker lovpålagt klimaregnskap velkommen og mener dette er gjennomførbart. Men vi ser at det har en kostnad som er særlig stor for små virksomheter, og at stordelen av norsk næringsliv ikke er rigget for kravene som kommer relativt snart. Vi tror innføringen av et slikt lovverk kan gjøres mer effektivt dersom myndighetene tar en større rolle i å forberede næringslivet på kommende krav, standardisere, forenkle og tilby verktøy.

For å forberede næringslivet kan det offentlige for eksempel begynne å etterspørre klimaregnskap i anskaffelser. Det vil være en myk tilnærming som gir leverandørmarkedet insentiver til å starte arbeidet allerede.

I dag må alle som ønsker et klimaregnskap kjøpe såkalte omregningsfaktorer, altså de formlene en bruker for å beregne klimagassutslipp i form av CO₂-ekvivalenter fra en bestemt aktivitet. Dette kan koste flere hundre tusen kroner, eller det kan anskaffes rimeligere via verktøy som Miljøfyrtårn eller lignende. Vi mener det vil være hensiktsmessig at det offentlige gjør standard omregningsfaktorer for mye brukte aktiviteter gratis tilgjengelig, i kombinasjon med verktøy til å beregne utslippene. Vi legger ikke skjul på at dette vil være ressurskrevende for det offentlige, men vi mener samfunnet har mye å tjene på at standard omregningsfaktorer blir et offentlig gode, heller enn at hver enkelt liten virksomhet må kjøpe disse. Det vil gi bedriftene økte ressurser til gjennomføre den faktiske praktiske omstillingen.

3) Spørsmål 1B

Ambisjon: Våge å bruke sprengkraften som kan ligge i offentlige anskaffelser

Det er bred enighet om at offentlige anskaffelser er et viktig verktøy i å fremme grønn omstilling av samfunnet. Anskaffelsesregelverkets hovedformål er å sikre effektiv bruk av samfunnets ressurser. Klima og miljø må kunne tolkes inn i dette, noe som bør gjøres eksplisitt i en fremtidig revisjon av lovverket. Under dagens lovverk må innkjøper vurdere når det er relevant med miljøkrav, og vi hører om innkjøpere som lar være å stille krav til klima og miljø fordi de er redde for å bli felt for dette i Klagenemda for offentlige anskaffelser (KOFA). Kanskje bør en snu på det og spørre når det *ikke* er relevant med miljøkrav og ta grep som snur innkjøpers risiko til en risiko for *ikke* å stille miljøkrav der dette er relevant?

Offentlige innkjøpere må i dag forholde seg til fire prinsipper som skal støtte oppunder anskaffelsesregelverkets hovedformål om å fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. Konkurransen i leverandørmarkedet er et av disse prinsippene. Miljøfyrtårn opplever at dette prinsippet ofte legges til grunn for å advare mot å stille klima- og miljøkrav, og særlig krav til leverandøren. Vi mener derimot det bør være et eksplisitt mål for offentlige innkjøpere å stimulere til grønn omstilling i næringslivet gjennom å premiere grønne leverandører. I lys av klimamålet 2050 mener vi dette vil bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser, og at det vil fremme sunn konkurranse i et langsiktig perspektiv. For eksempel bør krav om klimaregnskap og dokumenterte klima- og miljømål oftere rettes mot leverandøren, ikke bare prosjektet. Innkjøpere bør også ha lav terskel for å stille krav om miljøledelse. I dag opplever vi at offentlige innkjøpere og veiledende myndigheter holder igjen på virkemiddelbruken og tolker lovverket snevert heller enn å utforske mulighetsrommet lovverket gir, særlig med tanke på å stille miljøkrav til leverandøren.

4) Spørsmål 2B / 10. Beslutningssystem

Systematikk og prinsipper for grønn omstilling: Klima- og miljøledelse

Samfunnet vårt skal gjennom en stor omveltning som krever endring av handlinger, kultur og holdninger. Det krever kreativitet, risikovilje og offentlige garantiordninger for de som legger seg i front. Det krever en overordnet plan, tydelige signaler om hvor vi skal og systemer og rutiner for å skape automatikk i å vurdere og måle klima- og miljøhensyn i alle beslutninger på alle nivåer i samfunnet.

Klima- og miljøledelse innebærer å ha rutiner og systemer for å kontinuerlig redusere negativ og forbedre positiv påvirkning på klima og miljø. Det kan også være et verktøy for å trigge innovasjon. Miljøfyrtårn erfarer at gode systemer for miljøledelse gir virksomheter innsikt i positiv og negativ miljøpåvirkning og erkjennelse av hvilke grep som er mest effektive i den enkelte bedrift og på hvert enkelt kommunalt tjenestested, og samtidig kan gi lønnsomhet og bedre måloppnåelse. God klima- og miljøledelse omgjør høye ambisjoner til praktiske målrettede tiltak, jevnlig evaluering og forbedring. Miljøfyrtårn opplever at særlig mindre virksomheter etterspør våre praktiske analyseverktøy og forslag til tiltak, og melder om forbedring i klima- og miljøavtrykket ved bruk av disse.

Innføring av gode systemer for klima- og miljøledelse blant små og store aktører i privat og offentlig sektor vil kunne hjelpe samfunnet gjennom den grønne omstillingen. En virksomhet som innfører miljøledelse skal gjennomføre en analyse av hvilke vesentlige miljøpåvirkninger som følger av drift, innkjøp og leveranser, og iverksette relevante mål og effektive tiltak. Virksomheten skal måle resultater og bruke lærdommen i å sette nye mål og tiltak. Miljøledelse fordrer også strek forankring i ledelse og styre, og involvering av alle ansatte og eventuelt andre relevante interessenter. Det kreves åpenhet og innsyn i alle miljø- og klimadata. Disse prinsippene bør også være førende for myndighetsapparatet og næringslivet i omstillingen til lavutslippssamfunnet.